

Зарубіжні авторські зібрання

Жуль

Верки

Володар
світу

Харків
«ФОЛІО»
2024

1.

ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ В ОКРУЗІ

Гірський хребет, що тягнеться вздовж американського узбережжя Атлантичного океану через Північну Кароліну, Вірджинію, Меріленд, Пенсільванію та штат Нью-Йорк, має подвійну назву: Аллеганські та Аппалацькі гори. Вони утворюють два різні ланцюги: на заході — Кемберлендські, на сході — Блакитні гори.

Це гірське пасмо, найзначніше в західній частині Північної Кароліни, простягається завдовжки приблизно дев'яност миль, чи тисячу шістсот кілометрів, проте висота її загалом лише шість тисяч футів, і найвища її точка — гора Вашингтон¹.

Для альпіністів цей гірський хребет (один кінець його спускається до річок штату Алабама, а інший — до затоки Святого Лаврентія) не має великого інтересу. Навіть найкрутіші його гребені не досягають верхніх шарів атмосфери, і тому в ньому немає тієї привабливої сили, якою володіють чудові вершини Старого і Нового Світу. Однак і в цьому ланцюгу була одна гора, Грейт-Ейрі, на яку не могли піднятися туристи і яку через це вважали неприступною.

---

¹ 1918 м (прим. авт.).

Втім, хоча досі альпіністи нехтували вершиною Грейт-Ейрі, незабаром їй судилося привернути загальну увагу, і навіть викликати тривогу, з особливих причин — про них я й маю розповісти на початку цієї історії.

Якщо я заговорив тут про себе, то тільки тому, що, як побачить читач, я мав безпосереднє відношення до однієї з найпрекрасніших подій ХХ століття. Часом я навіть питаю себе: чи не зраджує мені пам'ять? Ця подія справді відбулась чи я пережив її лише у своїй уяві? Як головний інспектор вашингтонської поліції, я протягом п'ятнадцяти років брав участь у розслідуванні найрізноманітніших справ, і мені часто давали секретні завдання, до яких я, як людина дуже допитлива, мав особливу пристрасть. Не дивно, тому що моє начальство залучило мене і в цю неймовірну авантюру, де я мав зіткнутися з незбагненними таємницями. Однак я з самого початку попереджаю, що мені мають вірити на слово, бо, говорячи про ці чудові події, я не можу привести в свідки нікого, окрім самого себе. А якщо мені не захочуть вірити, то хай не вірять!

Вершина Грейт-Ейрі розташована саме серед того мальовничого ланцюга Блакитних гір, що тягнеться вздовж західної частини Північної Кароліни. Її округлі контури чітко видно при виході з селища Морґантон, збудованого на березі річки Сатавби, і ще краще — з містечка Плезант-Гарден, розташованого на декілька миль ближче.

Що ж таке, по суті, ця вершина Грейт-Ейрі? Чи виправдовує вона назву, яку дали їй жителі околиць цієї частини Блакитних гір? Назва останніх цілком доречна:

за відомих атмосферних умов їхні обриси забарвлюються блакиттю. Але якщо під назвою «Грейт-Ейрі» мається на увазі орлине гніздо, то чи не пов'язано це з тим, що там знаходять притулок хижі птахи — орли, шуліки та кондори? Чи не ширяють вони крикливими зграями над цим притулком, доступним тільки їм самим? Ні, щоправда, їх тут не більше, ніж на інших вершинах Аллеганських гір. І навіть, навпаки, було помічено, що в інші дні, підлетівши до Грейт-Ейрі, пернаті хижаки ніби поспішають відійти від цього місця і, описавши над ним кілька кіл, розлітаються врзнобіч, наповнюючи повітря своїми пронизливими криками.

То чому тоді ця гора одержала назву «Грейт-Ейрі»? Чи не краще було б назвати вершину просто «цирком»? Адже такі «амфітеатри» часто трапляються в гористих місцевостях різних країн. Мабуть, там, серед високих скель, є велика і глибока улоговина, можливо, навіть невелике озеро або водоймище, утворене зимовими дощами та снігом; такі озера є й у Аппалацьких горах, на різній висоті; вони нерідко трапляються у гірських пасмах Старого та Нового Світу. Мабуть, під назвою «цирк» і слід відтепер включити цю вершину до географічних довідників.

І, нарешті, остання гіпотеза: чи немає на вершині Грейт-Ейрі кратера, що належить зануреному в довгий сан вулкану, який колись може прокинутися від підземних поштовхів? Чи не загрожує він навколишнім жителям такою ж катастрофою, яка сталася під час лютих вивержень Кракатау та Мон-Пеле? Якщо озеро справді існує, то хіба не можна припустити, що води його, просочившись у надра землі, перетворюються

від підземного вогню на пару і загрожують рівнинам Кароліни таким же лихом, яке сталось 1902 року на Мартиніці?

Це припущення нещодавно підтвердилося деякими ознаками: над Ґрейт-Ейрі з'явилися випари, які вказували на наявність якихось геологічних процесів. Якось селяни, що працювали в полі, почули навіть якесь незрозуміле глухе гудіння.

А вночі над горою з'явився вогняний стовп.

Випари виривалися з улоговини, і коли вітер відігнав їх на схід, на землі залишилися сліди попелу та кіптяви. Серед мороку, що панував навколо, тьмяне полум'я, відбите низько навислими хмарами, кидало на околиці якесь зловісне світло.

Не дивно, що ці дивні явища дуже стривожили всю область. Потрібно було з'ясувати, що саме відбувається. Газети Кароліни безперервно згадували про так звану «таємницю Ґрейт-Ейрі». Вони обговорювали питання: чи не небезпечно жити поблизу гори? Статті викликали одночасно цікавість і тривогу — цікавість у людей, які, не наражаючись ні на яку небезпеку, просто цікавились явищами природи, і тривогу в тих, хто ризикував стати жертвами цих явищ, якщо вони справді становили загрозу для мешканців навколишніх селищ. Здебільшого це були жителі Плезант-Гардена, Морґантона, а також інших селищ і досить численних ферм, розкиданих біля підніжжя Аппалацьких гір.

Шкода, звичайно, що альпіністи досі жодного разу не спробували піднятися на Ґрейт-Ейрі. Ніхто ще не переступав через скелясту стіну, що оточувала

її, а може, там і не існувало ущелини, що відкривала доступ до улоговини.

Але хіба не було поблизу іншої гострої чи конусоподібної гори, що по висоті перевершувала Грейт-Ейрі, звідки відкривався б краєвид на всю її вершину? Ні, на кілька кілометрів навколо не було гір, вищих за Грейт-Ейрі. Гора Веллінгтон, одна з найвищих точок Аллеган, була надто далеко.

Отже, ретельне дослідження Грейт-Ейрі стало тепер необхідним. На користь населення округу потрібно було дізнатися, чи немає там кратера і чи не загрожує західній частині Кароліни виверження вулкана. Отже, нічого не залишалось, як тільки спробувати проникнути в улоговину і визначити причину явищ, які спостерігалися.

Але перед здійсненням цієї спроби, сповненої великих труднощів, здавалось би, можна було оглянути внутрішню структуру Грейт-Ейрі, не піднімаючись на її кручі.

На початку вересня цього року повітроплавець Вілкер мав піднятися на аеростаті з Морґантона. Припускали, що східним вітром балон буде віднесений до Грейт-Ейрі, і сподівалися, що він пролетить якраз над вершиною. У такому разі, опинившись на кілька сотень футів вище за гору, Вілкер за допомогою сильної підзорної труби міг би розглянути улоговину до самої глибини і з'ясувати, чи не зяє між високими скелями кратер вулкана, — по суті, це і було головне питання. Якби його вирішили, стало б зрозуміло, чи має населення околиць у більш-менш близькому майбутньому боятися виверження вулкана.

Підйом аеростата відбувся за наміченим планом. Дув рівний, не надто сильний вітер; небо було ясным. Ранковий туман щойно розтанув від яскравих променів сонця. Якщо улоговина не буде затягнута серпанком випарів, аеронавт зможе оглянути її на всій протяжності. У разі виділення підземних випарів він, безперечно, їх помітить, і тоді доведеться визнати, що в цій частині Блакитних гір справді існує вулкан, і кратером його є Грейт-Ейрі.

Повітряна куля піднялася спочатку на висоту тисячу п'ятсот футів і протягом чверті години залишалася нерухомою, оскільки вітер віяв лише біля землі й не відчувався на такій висоті. Але яке відчувалося розчарування! Незабаром аеростат відчув дію іншої атмосферної течії, і його почало відносити на схід. Так аеростат віддалявся від гірського пасма, і жодної надії на те, що він знову наблизиться до нього, не залишалося. Минуло кілька хвилин, і жителі містечка втратили аеростат із поля зору, а згодом вони дізналися, що він опустився поблизу Ролі в Північній Кароліні.

Спроба не вдалась, але було вирішено повторити її за сприятливіших умов. Річ у тому, що з гори знову лунав шум, з неї виривалися чорні, як сажа, випари; у хмарах відбивалося мерехтливе світло. Зрозуміло, що тривога не припинялася: місцевість, як і раніше, залишалася під загрозою землетрусу або виверження вулкана.

Але з початку квітня побоювання, доти менш значні, перетворилися на непереборний страх, і на те були серйозні причини. Місцеві газети швидко відгукнулися на загальну паніку. Тепер весь округ між

гірським ланцюгом і Моргантоном з дня на день чекав на катастрофу.

У ніч із 4 на 5 квітня жителів Плезант-Гардена розбудив вибух, що супроводжувався оглушливим гуркотом. У тих, хто вирішив, що це обвалилась частина гірського пасма, почалася паніка. Люди вискочили з будинків і, боячись, що перед ними ось-ось розкриється величезна прірва, яка поглине ферми та селища протяжністю 10—15 миль, готові були кинутись тікати.

Ніч була темна. Над долиною нависли густі хмари. Навіть удень вони приховали б із поля зору вершини Блакитних гір. Серед цієї темряви розгледіти щось було неможливо. З усіх боків лунали крики. Групи розгублених жителів — чоловіки, жінки, діти — металися в пошуках дороги і в сум'ятті штовхали одне одного. То тут, то там чулися злякані вигуки:

- Землетрус!..
- Виверження вулкана!..
- Якого?
- Грейт-Ейрі!..

Звістка про те, що на рівнину полилася лава і посиалося каміння та шлак, швидко долинула до Моргантона.

Варто звернути увагу хоча б на те, що в разі виверження гуркіт би ще посилювався і над горою з'явилося б полум'я. Люди не могли б не помітити крізь темряву потоків лави, що світяться. Однак нікому це не спало на думку, і перелякані жителі продовжували стверджувати, що їхні будинки здригаються від підземних поштовхів. Втім, ці поштовхи міг

ЗМІСТ

1. Що відбувається в окрузі	3
2. У Моргантоні	13
3. Ґрейт-Ейрі	24
4. Перегони Автомобільного клубу	39
5. Біля узбережжя Нової Англії	50
6. Перший лист	61
7. Третя несподіванка	70
8. Будь-якою ціною	81
9. Другий лист	93
10. Поза законом	94
11. У поході	103
12. Бухта Блек-рок	114
13. На борту «Ґрізного»	125
14. Ніагара	135
15. «Орлине гніздо»	148
16. Робур-завойовник	158
17. «Іменем Закону!»	172
18. Останнє слово — за старою Ґред	185